

Apply Human Rights

Introduktion till frihetsberövade personers rättigheter

I alla länder finns det frihetsberövade personer som hålls fängslade godtyckligt utan en rättvis rättegång. Under dessa omständigheter förekommer tortyr eller andra former av misshandel.

En frihetsberövad person fråntas det egna personliga handlingsutrymmet. Därför blir det statens uppgift att se till att den frihetsberövades behov tillgodoses. Det ska inte förekomma fall av grym, omänsklig eller förnedrande behandling. Även om personer berövas sin frihet har de fortfarande rätt till grundläggande mänskliga rättigheter.

Enligt den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna får ingen utsättas för omänsklig behandling, anhållas och fängslas godtyckligt. Ett förvar anses vara "godtyckligt" när det inte finns någon rättslig grund för häktning eller det förekommer grova kränkningar av rätten till en rättvis rättegång.

Frihetsberövanden som skulle anses vara lagliga enligt en nationell lagstiftning kan betraktas som godtyckliga enligt internationella normer.

Den övergripande principen inom både svensk och internationell rätt är att frihetsberövade *ska behandlas human och värdigt*. I detta sammanhang är såväl den faktiska behandlingen som den fysiska och psykosociala miljön en viktig aspekt. Det finns regler kring hur institutionens lokaler ska vara utformade och vilken kost som ska erbjudas samt förbud mot vissa typer av behandling.

Enligt internationell lagstiftning om mänskliga rättigheter, alla åtalade har *rätt till en rättvis rättegång*.

Utgångspunkten för personalens agerande är att våld eller tvångsmedel inte ska användas annat än i undantagssituationer. Personalen har endast rätt att använda våld i självförsvar, vid försök till avvikelse eller vid motstånd mot personalens beslut, om beslutet är grundat i lag eller föreskrift. Graden av våld måste vara proportionerligt och ska aldrig användas för längre tid än som är absolut nödvändigt.

Särskilt förbud finns mot att använda handfängsel, kedjor, järn och tvångströjor som bestraffning. Andra tvångsmedel kan användas i förebyggande syfte vid transport eller på medicinsk grund, om medicinsk personal förespråkar det.

Rätt till hälsa

Rätten till bästa uppnåeliga hälsa är relevant för att behandlingen ska anses human. I rekommendationer från FN:s Ekonomiska och Sociala Råd, som är ett av FN:s huvudorgan, och Europarådet finns detaljerade regler om tillgång till sjukvård för frihetsberövade.

Isolering och avskiljande

En frihetsberövad ska inte utsättas för större inskränkningar av frihet än vad som är nödvändigt.

Isolering som bestraffning ska användas endast i exceptionella fall och under en så kort tid som möjligt. Flera dokument rekommenderar att det inte ska vara tillåtet att isolera någon som är frihetsberövad utan att en läkare medgivit detta. Läkaren ska dagligen besöka den förvarstagne och kunna avråda till fortsatt isolering.

Oberoende tillsyn

Det är viktigt att uppgifter om dålig behandling utreds av en oberoende instans. Detta är dels viktigt för den drabbade personen och dels viktigt för att förhindra liknande händelser i framtiden.

På vår hemsida finns de grundläggande internationella normer angående frihetsberövades rättigheter under kategorin **”Internationella överenskommelser”**. De flesta stater har inkorporerat de mänskliga rättigheterna i nationella lagstiftningar. På vår hemsida omfattas även regionala överenskommelser om frihetsberövades rättigheter och de publiceras under ett specifikt geografiskt område såsom Afrika, Amerika, Asien, Mellanöstern, Europa och Oceanien.

Vi ger hänvisning till de viktigaste databaser med fall om kränkningar av frihetsberövades rättigheter under kategorin **”Rättspraxis”**. Rättspraxis innehåller domstolarnas beslut i enskilda fall, domstolarnas tolkning av stadgar, konstitutionella bestämmelser, administrativa bestämmelser samt lagar.

Kategorin **”Utlåtanden”** består av framstående fall från internationella och nationella advokater samt juridiska experter. Dessa formella skriftliga yttranden innehåller experternas övertygelse om vad lagen om mänskliga rättigheter är, hur domstolarna skulle tolka den samt hur den gäller för särskilda omständigheter.

”Tolkning av internationella regler av FN och andra” är en annan kategori under vilken vi har lagt upp tolkningen av bestämmelser om frihetsberövades rättigheter, sammanställningen av allmänna synpunkter och rekommendationer som antagits av FN:s kommitté om mänskliga rättigheter.

Eftersom att ha tillgång till rättslig prövning av kränkningar av frihetsberövades rättigheter är mycket viktigt innehåller kategorin **”Klagomålsförfarande”** en översikt över dessa procedurer enligt olika FN:s kommittéer och domstolarna. Individer som hävdar att deras rättigheter har kränkts och som har uttömt alla tillgängliga nationella rättsmedel kan lämna en skriftlig ansökan till FN:s kommittéer och internationella domstolen för närmare övervägande.

Vi har lagt upp listan över publikationer, böcker gällande på området av frihetsberövades rättigheter under kategorin **”Litteratur”**.

Skulle ni behöva komma i kontakt med de personer eller organisationer som särskilt arbetar för skydd och främjande av frihetsberövades rättigheter och få deras syn på ett visst problem har vi kategorin **”Kontaktpersoner/organisationer”** till ert förfogande.